

VOL 4. ISSUE 9

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

zenodo

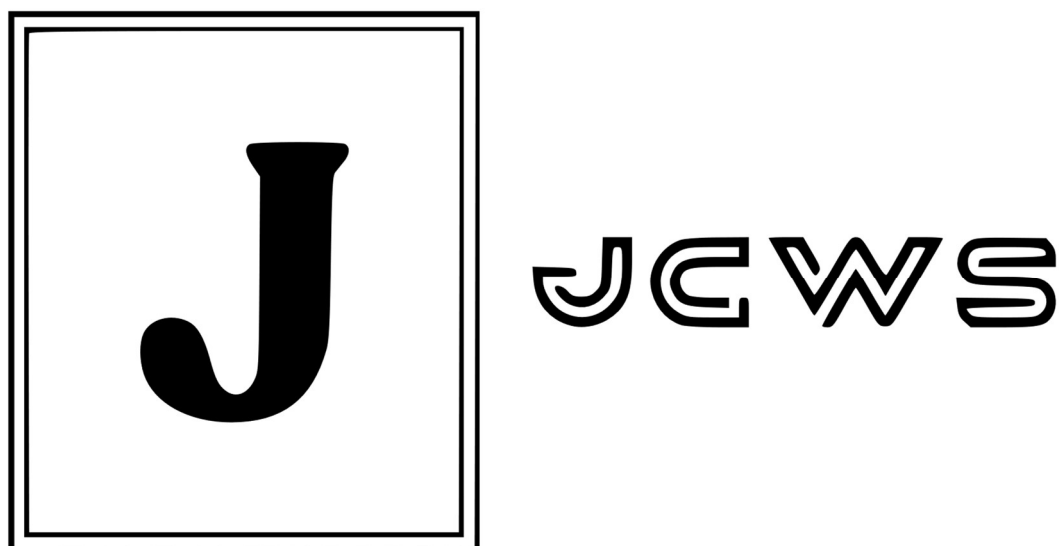
OpenAIRE | EXPLORE

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN:
3030-3311

VOLUME | 4 ISSUE | 9 | APRIL | 2026

BLOKCHEYN VA RAQAMLI TO'LOV EKOTIZIMLARINING MARKAZIY OSIYODAGI SAVDO VA IQTISODIY INTEGRATSIYAGA TA'SIRI

¹ *Ernazarova M. N.*

² *Jo'rayev I.*

¹ O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali o'qituvchisi

² O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali talabasi

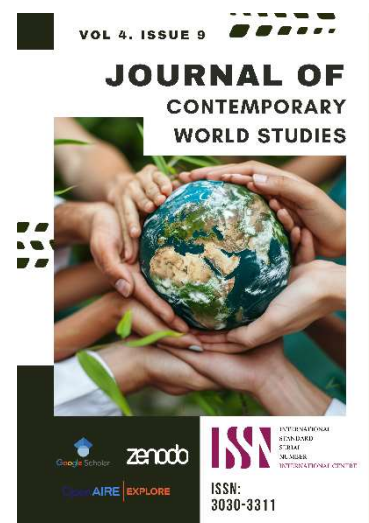
e-mail: jorayevisoqjon8@gmail.com

ANNOTATION:

Ushbu maqolada blokcheyn texnologiyasi va raqamli to'lov ekotizimlarining Markaziy Osiyo mintaqasida savdo jarayonlari va iqtisodiy integratsiyaga ta'siri kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli to'lov tizimlarining iqtisodiy samaradorlikni oshirish, pul oqimlarini tezlashtirish, tranzaksiyalar shaffofligini ta'minlashdagi roli asoslab berilgan. Shuningdek, blokcheyn texnologiyasining xalqaro savdo operatsiyalarini soddalashtirish va ishonchli moliyaviy infratuzilma yaratishdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Natijalar mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani chuqurlashtirishda raqamli texnologiyalarning strategik rol o'ynashini ko'rsatadi.

KEYWORDS:

blokcheyn, raqamli to'lovlar, iqtisodiy integratsiya, Markaziy Osiyo, fintech, raqamli iqtisodiyot, tranzaksiyalar shaffofligi.

April 25, 2026,

Published Date:

April 30, 2026

Journal Website:

<https://d-prensa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Kirish

So'nggi yillarda global iqtisodiyotda raqamli transformatsiya jarayonlari jadallashib, moliyaviy tizimlar va savdo mexanizmlarini tubdan o'zgartirmoqda. Ayniqsa, blokcheyn texnologiyasi va raqamli to'lov tizimlari xalqaro savdo operatsiyalarini soddalashtirish, tranzaksiyalarni tezlashtirish hamda moliyaviy operatsiyalarda ishonchlilikni oshirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda.

Markaziy Osiyo mintaqasi — strategik geografik joylashuvi, boy tabiiy resurslari va rivojlanayotgan savdo aloqalari bilan ajralib turadi. Ushbu mintaqada "Yangi Ipak yo'li" tashabbuslari doirasida global savdo tizimiga faol integratsiyalashib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalarni joriy etish mintaqaviy savdoni jadallashtirish va iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

Blokcheyn texnologiyasi markazlashmagan ma'lumotlar bazasi sifatida ishlaydi va tranzaksiyalarni o'zgaras, shaffof hamda xavfsiz tarzda qayd etadi. Raqamli to'lov tizimlari esa moliyaviy operatsiyalarni tez, arzon va qulay amalga oshirish imkonini beradi. Ushbu ikki texnologiyaning uyg'unlashuvi yangi raqamli moliyaviy ekotizimni shakllantirib, savdo jarayonlarini optimallashtirmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi — blokcheyn va raqamli to'lov tizimlarining Markaziy Osiyodagi savdo va iqtisodiy integratsiyaga ta'sirini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda kompleks yondashuv qo'llanilib, bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi.

Birinchidan, statistik tahlil usuli orqali 2023–2024-yillarda raqamli to'lovlar hajmi, tranzaksiyalar soni va fintech

xizmatlarining rivojlanish dinamikasi o'rganildi. Bu usul orqali raqamli moliyaviy xizmatlarning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri aniqlashtirildi.

Ikkinchidan, qiyosiy tahlil usuli asosida Markaziy Osiyo mamlakatlari va rivojlangan hududlar (jumladan, Yevropa Ittifoqi) o'rtasida raqamli to'lov tizimlarining rivojlanish darajasi solishtirildi. Ushbu yondashuv mintaqaning raqobatbardoshlik darajasini baholash imkonini berdi.

Uchinchidan, case study (amaliy holatlarni tahlil qilish) usuli orqali mintaqadagi mavjud to'lov platformalari va fintech loyihalar o'rganildi. Bunda O'zbekiston va Qozog'istondagi raqamli to'lov xizmatlari, mobil banking va elektron hamyon tizimlari misol sifatida ko'rib chiqildi (amaliy platformalar umumlashtirilgan holda tahlil qilindi).

Mazkur metodlar kombinatsiyasi tadqiqot natijalarining ishonchliligi va ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi.

Raqamli to'lov tizimlarining iqtisodiy afzalliklari

Raqamli to'lov tizimlari iqtisodiyotda muhim transformatsion rol o'ynaydi va bir qator ustunliklarga ega.

Birinchidan, tezkorlik. Raqamli to'lovlar real vaqt rejimida yoki bir necha daqiqa ichida amalga oshiriladi. Bu ayniqsa xalqaro savdoda muhim ahamiyatga ega bo'lib, likvidlikni oshiradi va biznes jarayonlarini tezlashtiradi.

Ikkinchidan, shaffoflik. Blokcheyn texnologiyasi asosida amalga oshirilgan tranzaksiyalar o'zgaras reyestrda saqlanadi. Bu esa moliyaviy operatsiyalarda ishonchlilikni oshirib, korrupsiya va noqonuniy pul oqimlarini kamaytiradi.

Uchinchidan, xarajatlarni kamaytirish. An'anaviy bank tizimlariga nisbatan vositachilar sonining kamayishi operatsion xarajatlarni sezilarli darajada

qisqartiradi. Bu kichik va o'rta biznes uchun ayniqsa muhimdir.

To'rtinchidan, moliyaviy inkluzivlik. Raqamli to'lov tizimlari bank xizmatlaridan foydalana olmaydigan aholiga ham moliyaviy tizimga kirish imkonini beradi. Bu esa iqtisodiy faollikni oshiradi.

Natijada, raqamli to'lovlar iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi muhim omilga aylanmoqda.

Markaziy Osiyoda blokcheyn va fintech rivojlanishi

Markaziy Osiyo mamlakatlari so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. O'zbekiston, Qozog'iston va boshqa davlatlarda fintech ekotizim bosqichma-bosqich shakllanmoqda.

O'zbekistonda raqamli bank xizmatlari, mobil to'lov ilovalari va elektron hamyonlar keng rivojlanmoqda. Hukumat tomonidan raqamli iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash siyosati, startaplar uchun yaratilayotgan sharoitlar va IT-parklar faoliyati ushbu jarayonni tezlashtirmoqda.

Qozog'istonda esa fintech sektori nisbatan rivojlangan bo'lib, xalqaro standartlarga yaqinlashgan to'lov tizimlari joriy etilgan. Shuningdek, blokcheyn texnologiyasi asosida moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish bo'yicha pilot loyihalar amalga oshirilmoqda.

Qirg'iziston va Tojikistonda ham raqamli moliyaviy xizmatlar asta-sekin rivojlanib, mobil to'lovlar va elektron tranzaksiyalar soni ortib bormoqda.

Umuman olganda, mintaqada fintech rivojlanishi uchun katta salohiyat mavjud, biroq infratuzilma va normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirish talab etiladi.

Iqtisodiy integratsiya va raqamli to'lovlar

Raqamli to'lov tizimlari mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi. Avvalo, ular davlatlar o'rtasidagi moliyaviy operatsiyalarni soddalashtiradi va tezlashtiradi. Bu esa savdo hajmining oshishiga olib keladi.

Ikkinchidan, valyuta konvertatsiyasi va transchegaraviy to'lovlar avtomatlashtiriladi. Bu biznes subyektlari uchun qulaylik yaratib, tranzaksion xarajatlarni kamaytiradi.

Uchinchidan, blokcheyn asosidagi smart-kontraktlar orqali xalqaro savdo shartnomalarini avtomatlashtirish mumkin. Bu esa huquqiy risklarni kamaytiradi va savdo jarayonlarini optimallashtiradi.

Natijada, raqamli moliyaviy texnologiyalar Markaziy Osiyoda yagona iqtisodiy makonni shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, blokcheyn va raqamli to'lov tizimlari Markaziy Osiyoda savdo va iqtisodiy integratsiyani jadallashtiruvchi muhim omil hisoblanadi. Ushbu texnologiyalar moliyaviy operatsiyalarni tezlashtiradi, shaffoflikni oshiradi va iqtisodiy samaradorlikni kuchaytiradi.

Shu bilan birga, quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

- raqamli to'lov infratuzilmasini rivojlantirish;
- normativ-huquqiy bazani takomillashtirish;
- fintech startaplarni qo'llab-quvvatlash;
- mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish;
- kiberxavfsizlikni ta'minlash.

Umuman olganda, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish Markaziy Osiyoning global iqtisodiyotga integratsiyasini jadallashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. World Bank. *Digital Payments in Central Asia*. – Washington, 2023.
2. International Monetary Fund. *Blockchain and Financial Inclusion*. – 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. – <https://stat.uz>
4. Alijonov A. va boshqalar. *Blockchain-based Trade Finance in Central Asia*. – 2022.
5. Nurulloxon o'g'li B. M., Sunnatovich I. B. RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNI MODERNIZATSIYA QILISH //SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI. – 2025. – T. 9. – №. 12. – C. 182-189.
6. Shuxrat o'g'li Y. S., Maxmud o'g'li M. U. ELEKTRON TIJORATDA TO 'LOV XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARINING O 'RNI //SCHOLAR. – 2025. – T. 3. – №. 14. – C. 137-148.
7. Ermatov M., Mehrojova M. RAQAMLI IQTISODIYOTDA EKOTURIZM: BARQAROR RIVOJLANISH VA RAQAMLI YECHIMLAR //Scientific practical conference. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 72-75.
8. Bekjon o'g'li I. J. XALQARO TASHISHLARNI BOSHQARISHDA QO 'LLANILADIGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIYALAR //YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI. – 2025. – T. 2. – №. 7. – C. 1243-1251.
9. Axmedov S. RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARINING O 'RNI VA AHAMIYATI //Taraqqiyot Spektri. – 2025. – T. 1. – №. 12. – C. 482-487.
10. Ortiqov O. A. et al. Jahonda Bank Xizmatlari Bozorida Raqamlashtirish Jarayonlari Va Raqobatni Rivojlantirishning Asosiy Yo'nalishlari //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 12. – C. 668377.